

OKULLARDA ZORBALIĞI ÖNLEMEK

Prof. Dr. Tuncay AYAS

OKULLARDA ZORBALIĞI ÖNLEMEK

Yazar: Prof. Dr. Tuncay AYAS

ISBN: 978-605-7523-19-8

Copyright © Vizetek

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Vizetek Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi'ne aittir. Vizetek Yayıncılık'ın izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, elektronik, mekanik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Sayın okuyucularımız, bandrolsüz yayınları satın almamanızı diliyoruz.

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

Yayın Koordinatörü: Ferit RESULOĞULLARI

Kapak Tasarımı & Mizanpaj: Vizetek Dizgi

1., 2. Baskı: Ankara - 2017

3. Baskı: Ankara - Eylül, 2018

4. Baskı: Ankara - Kasım, 2019

5. Baskı: Ankara - Kasım, 2021

6. Baskı: Ankara - Aralık, 2021

7. Baskı: Ankara - Kasım, 2022

8. Baskı: Ankara - Şubat, 2024

9. Baskı: Ankara - Eylül, 2026

Seyranbağları Mah. İncesu Cad. 10/2 Çankaya/ANKARA

Tel.: (0312) 482 00 11

Web: www.vizetek.com.tr

E-mail: vizetekiayincilik@gmail.com

Baskı: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık | 47479

ÖN SÖZ

Çağdaş eğitim sistemiyle birlikte okullar öğrencilerin sadece akademik gelişimleriyle değil bedensel duygusal ve sosyal yöndende gelişimlerini sağlayan kurumlar haline gelmişlerdir. Bireylerin topluma uyum sağlayan mutlu, üretken ve en önemlisi sağlıklı bir kişiliğe sahip olabilmeleri için okullara önemli sorumluluklar düşmektedir.

Okul ortamında yaşanan bazı olumsuz yaşıntılar, öğrencilerin okula devam etmemelerine, hatta bazan okul terklerine neden olabilmektedir. Öğrencilerin okula devam etmek istememesine ve okulu bırakmalarına neden olabilecek birçok olay varken, bu olayların en önemlilerinden biri de okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalık olaylarıdır. Okul ortamının zorbalıktan olabildiğince arınmış olması, okulun, öğrenciler için güven ve mutluluk verici bir yer olarak algılanmasına yol açacaktır.

Diğer toplumsal alanlarla karşılaştırıldığında okul, öğrencilerin zamanlarını geçirdiği en güvenilir yer olarak görülmekte iken, son yıllarda okullarda yaşanan bu ve buna benzer olumsuz olaylar okulların güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir.

Öğrenciler arasında görülen zorbalık olayları, öğrencilerin fiziksel, ruhsal, akademik ve sosyal yönden olumsuz şekilde etkilenmelerine neden olmaktadır. Öğrencileri bu derece olumsuz şekilde etkileyen zorbalık olaylarının önlenmesi ve okulların güvenli yerler haline getirilmesi gerekmektedir.

Bu kitapla okullarda zorbalık, zorbalığın yol açtığı sorunlar ve bu sorunları önlemeye yönelik belli bir bilgi birikimi oluşturulmuştur.

Okullardaki psikolojik danışmanlar bu tür sorunlarla başedebilmek için tüm okulun katılımıyla kendi okullarına uygun oluşturacakları zorbalığı önleme programı sayesinde, var olan sorunlara daha etkin bir şekilde müdahale edebilecekleri gibi, daha sonra oluşabilecek sorunları da önlemiş olacaktır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
Saldırganlık Kavramı	7
Saldırganlıkla İlgili Kuramlar	8
Psikanalitik Kuram.....	8
Biyolojik Kuram	9
Engellenme- Saldırganlık Kuramı	10
Soyal Öğrenme Kuramı	11
Saldırganlık ve Zorbalık Kavramlarının İlişkisi	12
Zorbalığın Tanımı	14
Zorbalığın Türleri.....	17
Sanal zorbalık.....	19
Zorba, Kurban ve Zorba Kurbanların Özellikleri	19
Zorba Öğrencilerin Özellikleri.....	19
Kurban Öğrencilerin Özellikleri	22
Pasif Kurbanlar	25
Kışkırtıcı Kurbanlar	25
Gönüllü Kurbanlar	26
Kronik Kurbanlar	26
Zorba-Kurbanlar	26
Zorba ve Kurbanların Aile özellikleri.....	27
Zorbalığın Nedenleri.....	28
Seyirciler.....	30
Zorbalığın Sonuçları	33
Zorbalığın Yaygınlığı	37
Zorbalık ile Yaş Arasındaki İlişki.....	40
Zorbalık ile Sınıf Düzeyi Arasındaki İlişki	42
Zorbalık ile Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	43
Zorbalık ve Okul Faktörü.....	44
Zorbaca Davranışlara Maruz Kalma Durumunda Verilen Tepkiler	46

Zorbalık Olaylarının Gerçekleştiği Yerler.....	50
Zorbalığı Önlemeye Yönelik Programlar	51
Zorbalığı Önlemek için Okul Çapında Yapılabilecek Çalışmalar.....	58
Zorbalığı Önlemede Güvenli Sınıflar Oluşturma.....	61
Zorbalığı Önlemede Bireysel Etkinlikler.....	65
Veli Etkinlikleri.....	68
Seyircilere Yönelik Çalışmalar	71
Zorbalığı Önlemeye Yönelik Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	71
Zorbalığı Önlemeye Yönelik Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	79
ZORBACA DAVRANIŞLARI ÖNLEME PROGRAMININ HEDEFLERİ VE HEDEF DAVRANIŞLARI	82
ZORBALIĞI ÖNLEME PROGRAMI	82
I. OTURUM.....	82
II. OTURUM.....	85
III. OTURUM:	85
Zorbalık Türleri.....	86
IV. OTURUM:	87
Zorbanın Özellikleri.....	87
Kurbanın Özellikleri	88
Sınıf Kuralları	88
V. OTURUM:.....	89
Zorbalıkla Karşılaştığında Neler Yapmalısın?	90
AİLE SEMİNERLERİ	91
C) Ailelerle Yürütülecek Çalışma	91
Zorbaca Davranışlara Maruz Kalan Çocuklar	91
Çocuğunuz Zorbaca Davranışlar Gösteriyorsa	92
Çocuğunuz Zorbaca Davranışlara Maruz Kalıyorsa.....	92
B) Okul Personeliyle Yürütülecek Çalışma	92
Kaynakça.....	93

Akran zorbalığı ile ilgili kuramsal çerçeveye yer vermeden önce Saldırganlık ve zorbalık kavramlarının ilişkisi ve saldırganlıkla ilgili kuramsal görüşler ele alınmıştır.

Saldırganlık Kavramı

Literatürde saldırganlıkla ilgili çeşitli tanımların olduğu görülmektedir. Bu tanımlarda saldırganlık genellikle, başkalarını incitme amacıyla yapılan her türlü davranış ya da eylem olarak tanımlanmaktadır.

Boxer ve Tisak (2005) saldırganlığı, diğer bir canlı ya da nesneye yönelik incitici ve rahatsız edici davranışlar olarak tanımlamışlardır.

Kağıtçıbaşı (2004) saldırganlığı, bir kişiye ya da bir şeye zarar veya acı vermek amacıyla yapılan davranış olarak tanımlamaktadır. Davranışın saldırganlık olup olmadığını anlamak için yapılış nedenine bakılması gerekmektedir. Davranış, zarar vermek amacıyla yapılıyorsa saldırganlık olarak tanımlanmaktadır. Bu amacı taşımıyorsa saldırganlık olarak nitelendirilmemektedir. Yazar saldırganlığı iki sınıfta ele almaktadır. Birincisi; ‘araç olarak saldırganlık’, ikincisi ise ‘düşmanca saldırganlık’tır. Araç olarak saldırganlıkta kendini koruma amacı ile başkasına zarar verme söz konusu iken düşmanca saldırganlıkta ise başkasına zarar vermek amaçlanmaktadır.

Fromm (1993) saldırganlığı, yumuşak ve kıyıcı saldırganlık olarak sınıflandırmaktadır. Fromm’a göre insanda ve hayvanda ortak olan birinci tür saldırganlık, yaşamsal çıkarlar tehdit altındayken ortaya çıkan, kalıtsal olarak programlanmış bir saldırma ya da kaçma tepkisidir. Bu savunucu “yumuşak” saldırganlık bireyin ve türün varlığını sürdürmesine hizmet eder, var olan tehdit ortadan kalkınca saldırganlıkta ortadan kalkar. Diğer tip saldırganlık ise “kıyıcı” saldırganlıktır. Bir başka deyişle “zalimlik ve yıkıcılık”, insan türüne özgüdür ve çoğu memelilerde görülmez. Kalıtsal olarak programlanmamıştır.

Saldırgan davranışlar, fiziksel, sözel, doğrudan ya da dolaylı olmak üzere çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmaların büyük bir kısmı fiziksel ve sözel saldırganlık üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalarında genellikle erkekler üzerinde yapıldığı, kadınlardaki saldırgan davranışlar hakkında oldukça az bilgiye sahip olunduğu belirtilmektedir (Werner ve Crick, 1999). Bu konu ile ilgili yapılan birkaç araştırmada, arkadaşlarını reddetme, toplum dışına itme ve dedikodu yayma gibi bazı zararlı davranışlar saldırganlık olarak tanımlanmakta ve buna “ilişkisel saldırganlık” adı verilmektedir. Bu tür saldırganlık ise kadınlarda erkeklere göre daha fazla görülmektedir (Crick ve Grotpeter, 1995, Grotpeter ve Crick, 1996).